

НОВІ ДЛЯ НАУКИ ТАКСОНИ ГРИБІВ, ЩО БУЛИ ОПИСАНІ
ХАРКІВСЬКИМ МІКОЛОГОМ А.О. ПОТЕБНЕЮ (1870-1919)

Гарбуз Д.І., Акулов О.Ю.

Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна
кафедра мікології та фітоімунології
e-mail: garbuz.dmitriy99@gmail.com

Harbuz D.I., Akulov O.Yu. New for a science fungal taxa, described by Kharkiv mycologist A.O. Potebnia (1870-1919). Information about 38 species and intraspecific taxa of fungi, which were described by Andrey Potebnia (Kharkiv, Ukraine) is presented. Type specimens of these taxa kept in the CWU (Myc) Herbarium. Their modern status is discussed.

Keywords: fungi, new taxa, types, revision, herbarium, CWU, Ukraine

Харківська мікологічна школа є найстарішою в Україні. Вона почала формуватися з моменту відкриття Харківського університету в 1805 р. Перші знахідки грибів з території Харківщини датуються початком ХІХ ст. і належать завідувачу кафедри природної історії та ботаніки Франсуа Делявіньє (1767-1826). Засновником мікологічної школи можна вважати Василя Матвійовича Черняєва (1793-1871), фундатора гербарію CWU, який у 1845 р. описав 5 родів та 11 нових для науки видів грибів. В період з середини ХІХ до початку ХХ ст. мікологічні дослідження в університеті проводили А.С. Пітра, Е.М. Деларю, М.В. Сорокін, Л.С. Ценковський, Л.В. Рейнгард, В.А. Ротерт та А.О. Потебня. Цими вченими була описана низка нових для науки таксонів грибів. Деякі назви визнаються до цього часу, деякі зведені у синоніми, але залишається чимало таких статус яких є невизначеним. Завдяки тому, що типи багатьох описаних нових для науки видів дотепер зберігаються в фондах Наукового мікологічного гербарію CWU (Myc), є можливість проведення їх ревізії, в тому числі із залученням молекулярно-генетичних методів.

Матеріалами для написання нашої роботи слугували публікації, а також колекція зразків з фондів гербарію CWU (Myc), зібрана Андрієм Олександровичем Потебнею в період 1903 – 1909 рр. на території тодішніх Харківської та Курської губерній Російської Імперії. Для уточнення сучасного статусу таксонів ми використовували бази даних ARS Fungal Databases, Index Fungorum та MycoBank. Проаналізовано інформацію про 38 видів та внутрішньовидових таксонів, описаних А.О. Потебнею.

Згідно з Index Fungorum, серед видів, що були описані А.О. Потебнею, досі використовуються назви у 12, а саме: *Alternaria cerasi*, *Camarosporium elaeagni*,

Coniothyrium lathyri, *Didymosphaeria elaeagni*, *Diplodia betae*, *Fusicoccum microsporum*, *Fusicoccum pruni*, *Melanconium czerniaiewii* [як *czerniaiewi*], *Microdiplodia elaeagni*, *Mycosphaerella lathyri*, *Phyllosticta bromi* та *Sordaria lappae*. Але, слід зауважити, що досі жоден з них не був досліджений молекулярно-генетичними методами.

Під іншими назвами зараз відомі 15 видів та внутрішньовидових таксонів, описані А.О. Потебнею: *Ampelomyces polygoni* (Potebnia) Rudakov (= *Cicinobolus polygoni* Potebnia), *Camarosporium potebniae* Sacc. & Trotter (= *Camarosporium tamaricis* Potebnia), *Cercospora violae* Sacc. (?= *Mycosphaerella violae* Potebnia), *Chlamydomyces palmarum* (Cooke) E.W. Mason (= *Mycogone ulmariae* Potebnia), *Cylindrosporium orobicola* (Sacc.) Bubák (= *Phloeospora orobi* Potebnia), *Colletotrichum dematium* (Pers.) Grove (= *Vermicularia dematium* var. *lycoctoni* Potebnia), *Coniothyrium pyrinum* (Sacc.) J. Sheld. (= *Coniothyrium pyricola* Potebnia), *Cytospora syringae* Sacc. (= *Cytospora syringae* var. *brevipes* Potebnia), *Drepanopeziza salicis* (Tul. & C. Tul.) Höhn. (= *Pseudopeziza salicis* (Tul. & C. Tul.) Potebnia, nom. superf.), *Leptosphaeria periclymeni* Oudem. (= *Leptosphaeria periclymeni* var. *tatarica* Potebnia), *Monostichella robergei* (Desm.) Höhn. (= *Gloeosporium robergei* var. *jaapii* Potebnia), *Nothoseptoria caraganae* (Henn.) Crous & Bulgakov (= *Mycosphaerella jaczewskii* Potebnia), *Phoma herbarum* Westend (= *Phoma herbarum* var. *daturae* Potebnia), *Septoria aegopodii* Desm. ex J.J. Kickx (= *Mycosphaerella aegopodii* Potebnia), *Stagonosporopsis cucurbitacearum* (Fr.) Aveskamp, Gruyter & Verkley (= *Ascochyta melonis* Potebnia).

Невизначений статус мають 11 видів і внутрішньовидових таксонів грибів: *Didymosphaeria massarioides* var. *major* Potebnia, *Gloeosporium lagenarium* var. *citrulli* Potebnia, *Helicomycetes sphaeropsidis* Potebnia, *Heterosporium ephedrae* Potebnia, *Hendersonia septemseptata* f. *foliicola* Potebnia, *Phloeospora astragali* Potebnia, *Phloeospora caraganae* var. *lathyri* Potebnia, *Pleomassaria elaeagni* Potebnia, *Septoria citrullicola* Potebnia, *Sphaerulina saccardiana* Potebnia, *Sporidesmium lycii* var. *major* Potebnia.

Окремо слід назвати вид *Sphaerulina potebniae* Sacc., описаний як новий для науки італійським вченим П.А. Саккардо на основі зразку, зібраного А.О. Потебнею в Україні. Тип виду зберігається в Мікологічному гербарії CWU (Мус) – колекція «Матеріали к микологической флоре Харьковской и Курской губерний», N. 58.

1. Potebnia A. Beiträge zur Micromycetenflora Mittel-Russlands (Kursk und Charkow) // *Annales Mycologici*. – 1910. – Vol. 8, N 1. – P. 42-93.
2. Potebnia A., Матеріали к микологической флоре Харьковской и Курской губерний // *Herbarium Rossicum Universitatis Cesareae Charkoviensis*. Exiccati in 8 vol.
3. Potebnia A. Mycologische Studien // *Annales Mycologici*. – 1907. – Vol. 5, N 1. – P. 1-28 + 3 taf.
4. Потебня А. Грибные симбионты: 1. Новые пиреномицеты лоха (*Elaeagnus angustifolia*) и сопутствующие им конидиальные формы, 2. *Sphaeropsis* и *Helicomycetes* // *Протоколы Общества испытателей природы при Императорском Харьковском университете*. – 1912. – Вып. I. – X.: Типогр. и литогр. М. Сергеева и К. Гальченка, 1912. – С. 21–28 (с 14 рис.).

5. Потебня А. К истории развития некоторых аскомицетов. I. *Mycosphaerella*. II. *Gnomonia*, *Glomerella* и *Pseudopeziza*: магистерская диссертация (отдельные оттиски из XLII тома «Тр. Об-ва испытат. природы при Харьк. ун-те»), 1908. – Харьков: Русская типо-литография. – 152 с.
6. Потебня А.А. Грибные паразиты высших растений Харьковской и смежных губерний. – Вып. I: Бактерии, амёбовидные организмы и низшие грибы. – Харьков: Изд-во фитопа- тол. отдела ХОС-ХОС, 1915. – С. 1-120 (с 19 рис.).
7. Потебня А.А. Грибные паразиты высших растений Харьковской и смежных губерний. – Вып. II: Голосумчатые, мучнисторосые и дискомицеты. – Харьков: Изд-во фитопатол. от- дела ХОС-ХОС, 1916. – С. 121-251 (с 7 рис.).
8. Потебня А.А. Грибные паразиты высших растений Харьковской и смежных губерний. – Вып. III: Пиреномицеты, 1916 (неопубл. рукоп.).
9. Потебня А.А. Материалы к микологической флоре Курской и Харьковской губернии // Тр. Об-ва испытат. природы при Харьк. ун-те. – 1910. – Т. XLIII. – С. 203-241 (с 6 рис.).
10. Потебня А.А. Микологические очерки: I. Движение плазмы в гифах грибов. II. Микромицеты Курской и Харьковской губернии // Тр. Об-ва испытат. природы при Харьк. ун-те. – Т. XLI. – 1907. – С. 184–284 + 3 илл.